

ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЙ ПРЕЗИДЕНТІВ БАРАКА ОБАМИ ТА ДЖО БАЙДЕНА ЩОДО АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Д. О. Лобода, І. Г. Паніна

Анотація. У дослідженні розглянуто політику двох останніх адміністрацій Президентів США, які представляють Демократичну партію – Б. Обама та Дж. Байдена – щодо агресії РФ проти України. У статті приділена увага політичним передумовам, що впливають на політику США у зазначеному кейсі. Було проведено порівняльну характеристику політики адміністрацій Б. Обама та Дж. Байдена у динаміці. Автор порушує питання ролі США як лідера Західного світу, висвітлює й аналізує дії Сполучених Штатів Америки, спрямовані на врегулювання ситуації та надання допомоги Україні.

Ключові слова: США, Україна, РФ, агресія, Барак Обама, Джо Байден.

Вступ. Розвиток Заходу як центру сили був зумовлений та наповнений викликами та конфліктами, в яких завжди було місце дипломатії та домовленостям. Домінування США у світі завжди передбачало поширення ліберальних цінностей і демократії, що в окремих регіонах світу сприймалося досить неоднозначно. Керівництву Сполучених Штатів було досить важко розглядати відносини з іншими країнами поза межами чорно-білої схеми «або друг, або ворог». Проте, рухаючись уперед, Вашингтон починав звикати до того, щоб класифікувати міжнародну політику як сукупність відносин у різноманітних галузях взаємовигідного співробітництва, навіть під впливом неминучих розбіжностей. США як світовий гегемон не оминають жодних важливих подій у світі.

Безсумнівно, топтемою американської зовнішньої політики у 2014–2022 роках була агресія Російської Федерації проти України – держави, з якою США мають відносини стратегічного партнерства. Зазначеній тематиці присвячено чимало наукових праць. Для нашого дослідження особливо цінними є роботи таких закордонних дослідників, як К. Нунліста [1] та Я. Ольховського [2], які присвятили увагу політиці Демократичної партії США та її лідерів стосовно України.

Метою статті є окреслити політику адміністрацій Президентів США Барака Обама та Джо Байдена щодо України, зокрема розглянути позицію США стосовно агресії Росії проти України та зробити порівняльний аналіз, який дасть змогу зрозуміти, які кроки були зроблені в цьому напрямі.

Основний виклад матеріалу. Існує чимало версій того, яку подію вважати відправною точкою агресії РФ проти України: повалення режиму президента України Віктора Януковича, окупація Криму й територій Донецької та Луганської областей, визнання Президентом РФ В. Путіним так званих «ЛНР» і «ДНР» або офіційне оголошення проведення «спецоперації» від 24 лютого 2022 р. На думку автора, «бомба уповільненої дії» була закладена ще в 1994 році. Варто згадати початкову угоду – Будапештський меморандум про гарантії безпеки, в якому від США та їхні союзники гарантували захищати безпеку та цілісність України. В обмін на відмову від свого ядерного арсеналу Україна спочатку вимагала від США юридично обов'язкових гарантій того, що вона втрутиться у разі порушення суверенітету України. З іншого боку, коли стало зрозуміло, що США не бажають йти так далеко, Україна погодилася на дещо слабші – однак значні – політично зобов'язуючі гарантії безпеки щодо поваги до її незалежності та суверенітету, недоторканості й непорушності її кордонів. Будапештський меморандум посиляється на запевнення, але не накладає на сторони юридичного зобов'язання військової допомоги.

У 2014 році Президент США Б. Обама мав можливість спостерігати, як парамілітаристські угруповання, підтримані Росією, разом із російськими військами захопили контроль над Кримом і частиною Донецької та Луганської областей. Потім створений Росією маріонетковий уряд, що мав на меті поступове та спочатку часткове від'єднання від України, почав розвивати ідеї повного виходу зі складу України. Очевидною була фінансова й політична підтримка російським урядом. Захід продемонстрував у відповідь «глибоку стурбованість». Цю ситуацію було обговорено на саміті НАТО у Вельсі 2014 року: «Агресія Росії проти України

загрожує нашому баченню Європи, яка є цільною, вільною та мирною», – заявив президент Обама, згодом лідери НАТО погодилися створити нові сили швидкого реагування зі штаб-квартирою у Східній Європі [3]. У промові були згадки про надання Україні нелетальної допомоги, бронезилетів, пального та медичних засобів. Адміністрація Обами, взаємодіючи з посадовими особами з Європейського Союзу, відреагувала запровадженням санкцій та заморожуванням російських активів. Вони також наклали обмеження на подорожі. Доречно буде зауважити, що Б. Обама, на нашу думку, не дотримався обіцянки, даної Сполученими Штатами у 1994 та 2009 роках, захистити суверенітет України.

РФ вторглася в Україну саме за Б. Обами, тому доречним буде проаналізувати дії, які були застосовані колишнім президентом США. За перші два роки вторгнення Україна отримала лише 220 млн доларів загальної допомоги на реформування митної, енергетичної сфер, та на боротьбу з корупцією; 62,5 млн доларів – на підтримку приватних капіталів підтримки бізнесу [4]. Ці ініціативи та нові зобов'язання є частиною понад 1,3 млрд доларів зовнішньої допомоги, яку уряд США надавав Україні з 2014 року для просування реформ, зміцнення демократичних інститутів та громадянського суспільства, стимулювання економічного зростання, посилення оборони і допомоги Україні більш безпечного контролю та забезпечення кордонів і захисту територіальної цілісності [4]. Однак не було жодного згадування про військову, навіть нелетальну допомогу, про яку йшлося у 2014 році. Колишній генеральний директор розвідки США при Обамі Джеймс Клеппер сказав, що бажав, щоб тодішня адміністрація Обами відреагувала набагато сильніше, коли Путін насильно порушив міжнародні кордони в Європі ще 2014 року [5]. Саме тому наразі немає сумнівів у тому, що слабка відповідь Сполучених Штатів при Обамі та їхніх союзників по НАТО підігрівала апетит Путіна до розширення його сучасної імперії, яка весь час отримувала щедрий прибуток від експорту природного газу на Захід [6]. Обережна відповідь США фактично «розв'язала» руки агресору.

Після цього виникає низка питань. Одне з них: «Чому відмовили Україні у зброї? Можливо, Барак Обама вважав, що надання озброєння могло бути сприйняте як провокація?». В контексті тогочасної ситуації в Криму це здається досить нелогічним, зважаючи на цінності демократії та цивілізованого світу, флагманом якого є США. Все скидається на те, що Обама відклав відповідь на порушення цілісності, військової окупації та захоплення Криму.

Якщо основною метою американської дипломатії було збереження миру та просування демократії по світу, чому таке кричуще її порушення було майже проігнороване? Як потрібно було діяти? Аспекти, які могли б стати ключовими і, ймовірно, стримали агресора, на наш погляд, такі: відправити міністра оборони до України й домовитися про військову допомогу; відновити угоду про протиракетну оборону з Польщею та Чеською Республікою; оголосити нову політику експорту зрідженого газу з США; запровадити санкції, які відрізають російські підприємства від західної банківської системи. Нічого з переліченого вище зроблено не було.

Протягом усього свого президентства Б. Обама постійно недооцінював проблему путінського режиму. Його зовнішня політика була міцно обґрунтована передумовою, що Росія не становить загрози національній безпеці Сполучених Штатів. Реакція Обами в ці критичні моменти була в кращому разі обережною, а в найгіршому – глибоко помилковою. Навіть запровадження санкцій проти Росії за її вторгнення в Україну супроводжувалося таким великим милосердям та стриманістю в інших місцях, що не стримало Росію від подальшої агресії. Обама, упевнений у тому, що історія була на стороні Америки, упродовж свого перебування на посаді недооцінював згубний вплив, якого Росія могла досягти за допомогою асиметричних засобів.

Другим кандидатом від демократичної партії, який переміг на виборах Президента США, став Джозеф Байден. Протягом усієї своєї кар'єри на державній службі Байден міг вважатися «другом України». Під час роботи в Сенаті США він працював і очолював комітет із закордонних справ Сенату, де добре ознайомився з викликами та прагненнями України. Як сенатор він виступив автором шести законодавчих актів і співавтором тридцяти трьох інших на підтримку нашої держави. Ці законопроекти варіювалися від заяв, які висловлювали жаль з приводу активного переслідування радянським урядом віруючих в Україні, до тих, які забезпечували співпрацю із сектором безпеки або допомагали Україні прокладати шлях до членства в НАТО [7]. Як віцепрезидент Сполучених Штатів за президента Барака Обами,

Байден став головним експертом по Україні. Байден відвідував Україну шість разів, більше, ніж будь-який попередній американський президент або віцепрезидент. З початку конфлікту на Донбасі та незаконної анексії Росією Криму в 2014 році Байден наполегливо працював з американськими та європейськими лідерами, щоб запровадити санкції проти Росії за її агресивну поведінку [7].

Після обрання Байдена Президентом питання України неодноразово порушувалося під час пресконференцій, інтерв'ю, самітів. Ранній маркер рішучої реакції США на дії Росії з'явився напередодні повноцінного вторгнення в Україну – ще 2021 року, коли військові США підняли попередження про «потенційну неминучу кризу», що виникла внаслідок російських навчань поблизу українського кордону [8]. Незабаром після цього президент США Джо Байден погодився зустрітися з президентом Росії Володимиром Путіним у Женеві, на саміті, який позиціонувався як нагорода за призупинення навчань [9]. До кінця літа 2021 року стало зрозуміло, що військові плани Путіна тільки починалися, навіть якщо вони ще не зовсім сформувалися. Попередження адміністрації Байдена стали різкішими, згодом співробітники розвідки США почали ділитися інформацією з В. Зеленським, європейськими чиновниками і, зрештою, із громадськістю.

Білий дім зрозумів, що розглядає початок того, що, ймовірно, перетвориться на величезну «кризу». Чиновники бачили каскад тривожних розвідувальних тригерів, зокрема й пересування військ, яке припускало, що Путін має намір рушити на Україну. Білий дім неодноразово показував свою хибність, два найбільш потужних аргументи-паралелі, які демонструють, що риторика США була неправильною, та навіть зрозумівши це, вони не були здатні змінити її та вплинути на ситуацію. Розвідувальна спільнота та американські військові вкрай неправильно оцінили бажання обох країн боротися. В Афганістані спецслужби передбачали, що уряд та його сили можуть протриматися щонайменше шість місяців після виведення США [10]. В Україні представники розвідки думали, що російська армія захопить Київ, столицю України, за два дні [11]. Обидві оцінки виявилися хибними. Якби Сполучені Штати мали краще уявлення про те, наскільки сильним і ефективним буде український опір проти російського вторгнення, вони могли б послати більше зброї в країну раніше.

Спробуємо розібратися, чи була потрібна ця війна для США. Безумовно, адже це дає змогу повалити одного із двох найзапекліших ворогів, якими є Росія та Китай, укріпити цінності демократії, яка буде розповсюджена після перемоги України у війні з Росією. Без цього послабити потенційного конкурента було неможливим. Враховуючи цінності США, це досить адекватні причини, адже будь-яка війна є виснажливою для усіх її учасників. Одна з найбільших трагедій, коли Росія почала незаконний напад на Україну та українці помирали ще у 2014 році, полягає в тому, що основні західні лідери розуміли, що Росія не мала такої потужності, яку підготувала за 8 років. Прослідковуючи риторику концепції зовнішньої політики РФ різних років, є очевидним, що автократичний режим разом з імперіалістичними настроями лише посилювалися. Хоча Байден зараз говорить, що НАТО – це оборонний альянс, який не становить загрози для Росії, він обманює сам себе.

Не зважаючи на це, підтримка, яку отримала Україна від США, починаючи від 24 лютого 2022 р. за президентства Джо Байдена, є найбільшою допомогою від однієї країни за період війни. З січня 2021 року по 9 вересня 2022 року США вклали понад 18,3 млрд доларів на допомогу безпеці. Це вміщує понад 17,6 млрд доларів з моменту початку Росією 24 лютого війни проти України [12]. За останніми актуальними даними весь обсяг військової допомоги серед іншого містив: 20 гелікоптерів Mi-17, десятки тисяч боєприпасів для різного виду озброєнь, техніку, керовані ракетні системи та фінансування навчання військових [12]. Військова та макроекономічна допомога від США не припиняється і зараз.

Дивлячись у майбутнє, адміністрація Байдена все ж не повинна дозволити, щоб шокуючі події в Європі відвернули її від більшого завдання, тобто посилення внутрішньої політики та збалансування влади КНР. Для Сполучених Штатів Україну вже не можна ігнорувати, але це не виправдовує більш глибокої прихильності США до Європи після вирішення нинішньої кризи. Китай залишається єдиним конкурентом, і лідерство США у світі повинно залишатися головним стратегічним пріоритетом Сполучених Штатів. Водночас адміністрація Байдена по-

винна продовжити роботу над новою трансатлантичною угодою про торгівлю, інвестиції та спільний ринок. Сполучені Штати також повинні заохочувати європейські відносини з країнами глобального півдня. Як бачимо, Україна є одним із багатьох важливих векторів зовнішньополітичної лінії США.

Отже, враховуючи всі вищезазначені аргументи, буде очевидно, що адміністрація Б. Обами дещо поступається президентству Д. Байдена в підтримці України у боротьбі з агресором, адже обсяги допомоги є доволі відмінними на користь останнього. Слід також зауважити, що нинішня адміністрація застала не найкращі умови для становлення США як лідера та гегемона. Це пов'язано з багатьма факторами, як-от епідемія COVID-19, повернення на крок назад після республіканського представника Д. Трампа і його специфічної політики «трампізму». Звісно, потрібно враховувати й умови, в яких надавалася допомога, адже «гаряча» війна є відмінною від гібридної війни, такої, яка була під час президенства Б. Обами. Однак рішучість діяти була проілюстрована досить чітко та достатньо, щоб зрозуміти риторику позадминулої влади Сполучених Штатів. Позиція сучасної адміністрації справедливо є більш категоричною на відміну від адміністрації Б. Обами. Це обумовлено переходом війни із гібридної фази в гарячу та небажанням допустити схожих помилок, що були допущені у 2014 році.

Варто процитувати та поділити думку Майка Помпео – попереднього державного секретаря. За його словами, «було очевидно, багато що може піти не так», однак ці «червоні прапорці» ігнорувалися, вступ до НАТО затягувався, зброя не постачалася. Він досить точно описав поточну ситуацію та останні місяці перед катастрофою: «Багато чого може піти не так. Важку роботу слід було зробити місяці тому. Ви знаєте, ви говорите, що це шестиденна війна. Про наміри Володимира Путіна ми давно знали. Ми бачили, як він нарощував ці сили. І тому ваш попередній коментар про те, наскільки важко зараз буде отримати зброю, є абсолютно правильним. Зброю слід було надати раніше, ніж тоді, коли вони потребували навчання з будь-якими системами оборони авіації, це було кілька місяців тому. Коли їм потрібні були ракети „Джавелін“, це було багато років тому, коли президент Обама відмовився їх поставити, тодішній віцепрезидент Байден також був проти цього. ... [українцям] потрібна зброя, щоб захистити себе. Ми могли б її надати. Сподіваюся, ми зможемо знайти спосіб залучити її [зброю] туди і зараз» [13].

Abstract. This article examines the policy of the last two administrations of the US Presidents representing the Democratic Party, by B. Obama and J. Biden, regarding to the aggression of the Russian Federation against Ukraine. The article pays attention to the political preconditions affecting the US policy in the specified case. A comparative characterization of the politics of the administrations of B. Obama and J. Biden in terms of dynamics was carried out. The author raises the question of the role of the United States as the leader of the Western world, highlights and analyzes the actions of the United States of America aimed at settling the situation and providing assistance to Ukraine.

Keywords: USA, Ukraine, Russian Federation, aggression, Barack Obama, Joe Biden.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Nünlist C. The Legacy of Obama's Foreign Policy. *CSS Analysis in Security Policy*. March 2016. No. 188. URL: <https://cutt.ly/5BNpc5I> (Last accessed: 13.10.2022).
2. Olchowski J. Joe Biden – Ukraine's Hopes. *IES Commentaries*. 2021. Lublin. No. 315(12/2021). URL: <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2021/02/ies-commentaries-315-12-2021.pdf> (Last accessed: 13.10.2022).
3. Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference / The White house. 5 Sept. 2014. URL: <https://cutt.ly/WFTf2Ow> (Last accessed: 23.09.2022).
4. Fact Sheet: U.S. Assistance to Ukraine since February 2014 / The White house. URL: <https://cutt.ly/DVmWoD9> (Last accessed: 23.09.2022).
5. Obama's Director of National Intelligence James Clapper: I Wish We Were More Aggressive in 2014. *Fox News*. 2022. URL: <https://cutt.ly/aFTW1d4> (Last accessed: 23.09.2022).
6. Gas Market and Russian Supply 2001-2021 / IEA. 2021. URL: <https://cutt.ly/6VmEY9L> (Last accessed: 23.09.2022).
7. Biden Has a Proven Track Record with Ukraine: What Can We Expect from His Administration? / Wilson Center. 2021. URL: <https://cutt.ly/zBVhLai> (Last accessed: 23.09.2022).
8. U.S. Warns of Possible Russian Invasion of Ukraine with 175,000 Troops as Soon as January. *CBS News*. 2021. URL: <https://cutt.ly/bGqjbT9> (Last accessed: 23.09.2022).
9. Here's What Happened at the Biden-Putin Geneva Summit. *CNN*. 2021. URL: <https://cutt.ly/VGqjNFh> (Last accessed: 23.09.2022).

10. Afghan Government Could Collapse Six Months after U.S. Withdrawal, New Intelligence Assessment Says. *Wall Street Journal*. 2021 (Last accessed: 23.09.2022).
11. U.S. Expects Kyiv's Fall in Days, Ukraine Source Warns of Encirclement. *Newsweek*. 2022. URL: <https://cutt.ly/kGqbVeP> (Last accessed: 23.09.2022).
12. Fact Sheet: U.S. Security Cooperation with Ukraine / U.S. Department of State. URL: <https://cutt.ly/3VmY8pH> (Last accessed: 23.09.2022).
13. US Should Have Done the Work 'Months Ago' to Prevent Russia-Ukraine War: Pompeo. *Fox News*. 2022. URL: <https://cutt.ly/PGqJp4e> (Last accessed: 23.09.2022).

УДК [327.82+341.7]:94(075)

ГУМОР У ДИПЛОМАТІЇ ХХІ СТ.

Л. О. Мартинюк, І. Г. Паніна

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ролі гумору в сучасній політиці та дипломатії. Авторка наголошує, що гумор є не від'ємним елементом сучасного дипломата, який допомагає налагодити контакт зі своїми колегами. У статті розглядається зв'язок гумору та дипломатії як одного з інструментів зовнішньої політики країни. Характеризуються функції гумору та наводяться приклади дипломатів, які вдало використовували гумор у своїй діяльності, зокрема кейс В. Зеленського.

Ключові слова: гумор, гумор у дипломатії, функції гумору, дипломати-гумористи, В. Зеленський.

Вступ. Більшість сучасних держав світу мають демократичний устрій. Менше 40 % населення проживає у країнах, які відповідно до Індексу демократії вважаються «невільними». Ліберальні цінності і свободи є нормою для понад 100 держав світу, а гумор у відносинах між державами – звичним інструментом. Гумор у політиці й дипломатії не є новим явищем. З історичних джерел відома велика кількість курйозних історій про правителів і веселі сюжети. Важливо зазначити, що, за даними різних психологічних досліджень, саме гумор краще запам'ятовується та сприймається аудиторією, ніж новини та різного роду промови. За допомогою гумору лідери держав, представники владних кіл і дипломати можуть просувати цілі й інтереси країни, відсувати критику, формулювати або завуальовувати проблемні питання, поширювати свій вплив або протистояти політичному дискурсу [1]. Гумор є важливим чинником у переговорних процесах, але лише тоді, коли його використовують доцільно

Тему гумору в дипломатії у дослідженнях розглядають багато науковців, серед яких В. Самохіна, К. Ластовка, В. Самойленко [2]. Теоретичні аспекти співвідношення гумору і політики розкривають у своїх роботах А. Дмитрієв, І. Омельчук, Д. Інгенхоф, С. Клейн [3]. Українські дослідники меншою мірою присвятили цій темі увагу, проте є дослідження, які опосередковано пов'язані з роллю гумору в сучасних міжнародних відносинах. На погляд автора, в період важких криз, як-от повномасштабна агресія РФ проти України або пандемія COVID-19, важливо зберігати хороші відносини між партнерськими державами і шукати нових союзників, а гумор може в цьому допомогти. Відповідно, метою цієї статті є дослідити, яку роль відіграє гумор в дипломатії ХХІ ст. і продемонструвати на прикладі України, як це працює.

Основна частина. За словами В. Самойленка, гумор є безцінною якістю дипломата [2]. Використання гумору є важливим бонусом у дипломатії, оскільки не кожному політику та дипломату притаманна здібність влучно та доречно використати жарт у певній ситуації. Гумор є сильною зброєю політики, але лише у певних ситуаціях та конкретних моментах він здатний покращити переговорний процес та розрядити обстановку, роблячи її комфортнішою. Проте не є винятковими ситуації, коли гумор виглядає недоречним і причиною цьому може бути неправильно розтлумачений жарт або ж різкість його наповнення. Наслідком такої необережності може бути образа зі сторони певної людини, самоприниження або навіть втрата власної репутації, оскільки заявивши себе жартівником, існує ризик втрати серйозного ставлення до своєї особистості з боку іноземних колег. До прикладу можна навести промову Б. Джонсона на різдвяній вечірці Міністерства закордонних справ у 2017 році, яка називалася «Що я впишу в свою різдвяну телеграму?» і містила кілька жартів, проте мало змісту, що негативно вплинуло на імідж політика.